

Cafer Remzi İsmailzade`nin Sanatının Aşamaları ve Temel Yönleri

Günel Seferova*
ORCID: 0000-0002-1663-0774

Öz

Makalede edebi eleştirmen-bilim adamı Cafer Remzi İsmailzade`nin yaratıcılığı genel olarak gözden geçirilmiş, yaratıcılığının aşamaları ve temel yönleri belirlenmiştir. Bu yönde Cafer Remzi`nin yaratıcılığının üç aşaması tespit edilmiştir.C. Remzinin gençlik yıllarında yazdıklarından örnekler az olmuş, şiirlerini yazıya alamamış, buna rağmen sanatla uğraştığı için gençlik yıllarından 1956 yılına - beraat aldığı zamana kadarki dönemi de C.Remzi yaratıcılığının nisbi bir aşaması olarak düşünülebiliriz.1956 yılından 80'li yılların sonuna kadarki dönemi, yani Azerbaycan'ın bağımsızlığının sağlanması için mücadeleye başladığı dönemi C.Remzi yaratıcılığının ikinci ve en verimli dönemidir. Cafer Remzinin yaratıcılığının üçüncü aşaması 1990 yılından sonraki dönemi - bağımsızlık dönemini kapsıyor. Bu yıllarda o, daha çok şiir yaratıcılığı ile ilgilenmiştir. Makalede aynı zamanda Cafer Remzi`nin edebi-bilimsel yaratıcılığı genelleştirilmiş, sözcülük faaliyetleri hakkında geniş bilgi verilmiştir.Makalenin sonuç bölümünde de belirttiğimiz gibi Cafer Remzi sözlükcülük ve folklor örneklerinin toplanması ve çevirisi alanında da etkin faaliyet göstermiş, imkanları dahilinde okurlarının bakış açısının ve edebi zevkinin biçimlenmesinde gücünü esirgememiştir.Araştırmada tarihi-karşılaştırmalı metot kullanılmış, araştırmanın nesnesi olarak seçilen örnekler ve onlara ithaf edilen araştırmaların ortaya çıktığı ortam dikkate alınmıştır. Çalışma yazarın eserleri ve literatür kaynaklarından yararlanılarak ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Remzi, yaratıcılık, şiir, baskı, sözlük, aşama

Gönderme Tarihi: 24/07/2020

Kabul Tarihi:21/10/2021

*Doktora Öğrencisi, Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi Edebiyat Bölümü , Bakü- Azerbaycan, gunel84@yahoo.com

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Seferova, Günel. ‘‘Cafer Remzi İsmailzade`nin Sanatının Aşamaları ve Temel Yönleri.’’*Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 8-4, 2021, ss.1456-1466.

Stages and Basic Aspects of Jafar Ramzi İsmailzade's Art

Günel Seferova*

ORCID: 0000-0002-1663-0774

Abstract

In the article, the creativity of the literary critic-scientist Jafar Ramzi İsmayilzadeh was generally reviewed and the stages and basic aspects of his creativity were determined. Thus, three stages of J.Ramzi's creativity were identified. There were few examples of what he wrote in his youth, J.Ramzi could not get his poems written, yet, since he was engaged in art, the period of his youth to 1956-When he was acquitted- can be considered as a relative step of J. Ramzi's creativity. The period from 1956 to the end of the 1980s, when Azerbaijan began to struggle for independence, can be considered as the second and most productive period of J. Ramzi's activity. The third stage of J. Ramzi's creative activity covers the period after the 1990s, the independence period. In the article also Jafar Ramzi's literary-scientific creativity was generalized, and given extensive information about his lexicography activities. As we mentioned in the concluding part of the article, Jafar Ramzi has also been active in the collection and translation of lexicography and folklore examples, did not spare his power in shaping the perspective and literary taste of his readers with his means.

Keywords: Ramzi, creativity, poem, edition, dictionary, stage.

Received Date: 24/07/2020

Accepted Date: 21/10/2021

* PhD Student, Azerbaijan State Pedagoji University, Department of Literature, Baku-Azerbaijan, gunel84@yahoo.com

You can refer to this article as follows:

Seferova, Günel. "Cafer Ramzi İsmailzade'nin Sanatının Aşamaları ve Temel Yönleri." *Academic Journal of History and Idea*, 8-4, 2021, pp.1456-1466.

Этапы и основные направления творчества Джафара Рамзи Исмаилзаде

Гюнель Сеферова*

ORCID: 0000-0002-1663-0774

Резюме

В статье творчество литературного критика Джафара Рамзи Исмаилзаде было рассмотрено в целом, этапы и основные направления его творческой деятельности были определены. Таким образом, было установлено три этапа творчества Джафара Рамзи. Хотя примеров того, что писал Дж. Рамзи в юности, было немного, он не мог писать свои стихи, однако из-за того, что занимался искусством, период от юности до 1956 года, когда его оправдали, можно условно считать относительный этап творчества Дж. Рамзи. Период с 1956 года до конца 1980-х годов, когда Азербайджан начал борьбу за восстановление своей независимости, можно считать вторым и самым плодотворным периодом деятельности Дж. Рамзи. Третий этап творческой деятельности Рамзи охватывает период после 1990-х годов, период независимости. В статье в то же время обобщен литературно-научный творчество Джафара Рамзи и была дана подробная информация о словарной деятельности. Как мы отмечали в заключительной части конце статьи, Джафар Рамзи осуществлял плодотворную деятельность в словарной области и в сборе и переводе фольклорных материалов, в пределах своей способности он прилагал все силы в формировании мировоззрения и литературного вкуса читателей. В исследовании использовался историко-сравнительный метод, учитывались отобранные в качестве объекта исследования выборки и условия возникновения посвященных им исследований. Исследование раскрыто с использованием произведений и литературных источников автора.

Ключевые слова: Рамзи, творчество, стихи, издание, словарь, этап

Получено: 24/07/2020

Принято: 21/10/2021

* Аспирант, Азербайджанский Государственный Университет Педагоджи, Литературный факультет, Баку-Азербайджан, gunel84@yahoo.com
Seferova, Günel. "Cafer Remzi İsmailzade'nin Sanatının Aşamaları ve Temel Yönleri." *академическая история и мысль*, 8-4, 2021, сс.1456-1466.

Giriş

Edebiyat eleştirmeni, bilim adamı, tercüman, şair Cafer Balaam'ın oğlu İsmailzade'nin yaratıcılığı Azerbaycan edebiyatında özel bir yere sahiptir. Şairin yaratıcılığı çok geniş ve çeşitlidir. Keşmekeşli bir hayat yolu geçerek doksan yıldan fazla yaşayan Cafer İsmailzade'nin yaşam biçimini ve yaratıcılığını keşfetmek, aslında 1920-1990'larda Azerbaycan'ın sosyo-politik ve edebi ortamının birçok yönünü aydınlatmak demektir.

Araştırmanın esas amacı Cafer İsmayilzade sanatının aşamalarını, temel yönlerini sistemli şekilde öğrenmek, bir dizi tartışmalı konulara açıklık getirmektir. Cafer Remzinin bilimsel yaratıcılığı konusunda genellemeler yaptığımızda modern bilimsel-filoloji görüş dikkate alınmıştır.

Edebiyatçı, bilim adamı Cafer Remzi İsmailzade kariyerine genç yaşta başlasa da, 1935 yılından (30 yaşından) itibaren 22 yıldan fazla hapis ve sürgün dönemi geçirdiği için 1960'lara kadar yaratıcılığı hakkında daha fazla bilgi elde etmek zordur. O gençlik yıllarında "Sufi" ismiyle şiirler yazmıştır. Bu konuda Azerbaycan Yazarlar Birliği Yönetim Kurulu'nun kendisine 85. yaş günü vesilesiyle gönderdiği mesajında yazılıyor:

*"Siz- henüz 20'li yıllarda 15 yaşındayken, yaratıcılığa Sufi ismiyle gazeller ve satirik şiirler yazarak başladınız.Yayımlamak için acele etmediniz. Basılan ilk şiiriniz 1954'te Cafer Remzi imzasıyla yayımlanmıştır."*¹

Bilinen şu ki, o gençlik yıllarında yazdıklarını yayımlamamış, hapsedildikten sonra ise elyazması eserleri kaybolmuştur. C.Remzi'nin arşivini araştırırken, onun o yıllarda yazdığı birkaç şiiri dışında başka esere rastlamadık.

C.Remzi "Hayatımdan sayfalar" adlı makalesinde yazıyor:

*"1959 yılından itibaren periyodik basımda bulunuyorum. Cumhuriyetimizde, İran'da, Türkiye'de, Bulgaristan'da 400'den fazla şiir, çeviri ve bilimsel eserlerim çıkmıştır. On iki kitap yayımladım."*²

Yani C.Remzi kendisi de itiraf ediyor ki, 1959 yılına kadar basımda ne sanatsal, ne de bilimsel eseri yayımlanmamıştır. Ama bu onun 1959 yılına kadar yazdığı eserler olmadığı anlamına gelmiyor. Biz onun arşivinden elde edebildiğimiz "Turnalar" ve "Annem" şiirlerine dayanarak söyleyebiliriz ki, o, sürgün yıllarında da şiirler yazmıştır.

¹ Azerbaycan Yazarlar Birliği Yönetim Kurulunun Cafer Ramzinin 85 Doğumu Vesilesiyle Mesajı, Edebiyat ve Sanat gazetesi, 1 haziran 1990, s. 6.

² Cefer R. İsmayilzade, "Hayatımdan Sayfalar", Azerbaycan Pioneri gazetesi, 15 nisan 1988, s. 4

Görüşümüzü onaylamak için C.Remzinin kendisinin bir itirafına burada yer vermek istiyoruz. Gazetecinin

“Cafer bey, bu yıllarda (hapis ve sürgün yılları kastediliyor - böyle zor koşullarda nasıl yazdınız”? sorusuna o şöyle cevap vermiştir: "Ay kızım, yazmak nedir? Evden gönderilen yemeklerin, ekmeğin, dolmanın, sabunun içine kadar kontrol ediyorlardı, ay aman, belki içinden kalem kırığı falan çıkar. Ancak tüm bunlara rağmen çok büyük umutla yaşıyordum. Kalbimden doğan her mısrayı ezberliyordum. Düşündüğüm bütün şiir ve gazelleri her gün tekrar ediyordum ki, unutmayım. İnanıyordum ki, bu döngü hep böyle sürmeyecek. Bir gün gelecek, beynime kazıdığım bu şiir ve gazelleri beyaz kağıtlar üzerine kopyalayacağım. İnanç, umut duygusu beni yaşatıyordu.”³

O yıllarda yazılmış, sonralar ise şairin kendisi tarafından kiril alfabesi ile daktiloda yayımlandığı iki şiirini yazarın arşivinden elde edebildik ki, her ikisinin altında “1938 Komi MSSR, Kultova çiftliği” otu çizilmiştir. "Turnalar" şiirinin üst kısmında gösterilmiş "Sibirya'da yazıp-saklaması mümkün olmayan şiirlerimden" notu onaylıyor ki, C.Remzi sürgündeyken sistemli şekilde sanatsal yaratıcılıkla meşgul olmasa da, herhalde yazmaya devam etmiş, korkudan ve ya başka bir sebepten eserlerini koruyamamıştır. Her iki şiir, özellikle "Turnalar" siyasal içerik taşıyor ve böyle eserlerin o yıllarda hükümet temsilcilerinin eline geçmesi C.Remzinin, kuşkusuz ki, kurşuna dizilmesi, en iyi ihtimalle ömür boyu sürgüne gönderilmesi ile sonuçlanacaktı.Düşüncemiz tartışma uyandırmasın diye, "Turnalar" şiirinden örnekler veriyoruz:

*İlahi muhabbet arzusu ile ben,
Bir güzelin hasretinde gezerken,
Ayrı düştüm can çeşmesi vatandan,
Hemdem oldum iftiraya, turnalar!
Sibiryada günümüz dönmüştür yıla,
Vicdansızlık gelmiyor, kaleme, dile
Sabredilmiyor belalara, müşküle
Gelin biz tarafa sese, turnalar
Kremlindir iftiralar yuvası,
Stalin ise hilelerin mayası,
Zerre kadar yok yüzünde hayası
Lanet edin Moskovaya, turnalar!⁴*

³ Sadakat Mürselova, “Umutla, Güvenle”, Edebiyat ve Sanat gazetesi, 1 haziran 1990., s. 7

⁴ Cefer R.İsmayılzade, *Edebiyat hizmeti ve kamu faaliyeti ile ilgili belgeler*, Azerbaycan Cumhuriyeti Ulusal Arşivi, Fon № 695, liste №1, vaka № 39, 153.

C. Remzinin gençlik yıllarında yazdıklarından örnekler az olmuş, şiirlerini yazıya alamamış, buna rağmen sanatla uğraştığı için gençlik yıllarından 1956 yılına - beraat aldığı zamana kadarki dönemi de C.Remzi yaratıcılığının nisbi bir aşaması olarak düşünülebiliriz.

1956 yılından 80'li yılların sonuna kadarki dönemi, yani Azerbaycan'ın bağımsızlığının sağlanması için mücadeleye başladığı dönemi C.Remzi yaratıcılığının ikinci ve en verimli dönemidir. Çünkü bu yıllarda kendisini hem şair, hem edebiyatçı bilim adamı, hem tezkireci, hem sözlükçü, hem folklor toplayıcısı, hem çevirmen olarak teyit edebilmiş, edebi-bilimsel topluluğun ve okuyucuların derin beğenisini kazanmıştır.

C.Remzi yaratıcılığının bu döneminde Azerbaycan'ın çeşitli basın organlarında yüzlerce şiir, onlarca önemli makale ve 12 kitap yayımlamayı başardı.

Bu kitapların biri monografi -"Yeğma Cendeği'nin Şiiri". Bakü: "Bilim" yayıncılık, 1976,

ikisi tezkire- "Söylenen Söz Yadıgardır". Bakü: "Yazar", 1981;

"Söylenen Söz Yadıgardır". Bakü: "Yazar", 1987;

dördü şiir kitabı- "Şiirler". Bakü: Azərneşr, 1974;

"Günleri Sayıyorum". Bakü: "Yazar", 1982;

"Yürekten Sesler". Bakü: "Yazar", 1986;

"Geciken Arzular". Bakü: "Yazar", 1990;

ikisi sözlük-"Azerbaycan klasik edebiyatında kullanılan Arapça ve Farsça Sözlük" (.M.Babayev ile ortak). Bakü: "Maarif", 1966;

"Azerbaycan Klasik Edebiyatında Kullanılan Arapça ve Farsça Sözlük" (A.M.Babayevle ortak). Bakü: "Maarif", 1981;

dördü ise çeşitli halkların mizah ve fıkraları toplanmış kitaplardır-"Yabancı Mizah". Bakü: Azərneşr, 1964;

"Cennetin Narları". Bakü: Azərneşr, 1966;

"Gelin Birlikte Gülelim". Bakü: Azərneşr, 1970;

"Dünya Halklarının Mizahi" (A.Cəfərova ile ortak). Bakü: Azərneşr, 1976.

C. Remzinin araticılığının üçüncü aşaması 1990 yılından sonraki dönemi - bağımsızlık dönemini kapsıyor. Bu yıllarda o, daha çok şiir yaratıcılığı ile ilgilenmiş, çeşitli basın organları, daha çok "Edebiyat" gazetesi, "Azerbaycan Öğretmeni", "Şehriyar" ve "İslam" gazeteleri ve "Kirpi" dergisi ile işbirliği yapmıştır. Bu dönemde yazdığı "Ya sahibez zaman", "Çoğalınca", "Söylüyorum: La ilahe her hu!," Kur'an", "Yürekler çekmişsin", "İnsanı hayrete düşüren" ., "Ya Muhammed", "İslam bayrağı" vs. gibi şiirlerinde daha çok dini ve felsefi içerik hakimdir.

Remzi'nin özgün sanatını ve bilimsel araştırmalarının yönlerini aşağıdaki şekilde genellemek mümkündür:

-C.Remzi öncelikle klasik ve halk şiiri geleneklerinde şiirsel eserlerin yazarı olan güzel şairdir;

-Fars dilli edebiyatın birçok ilginç şiirsel örneklerini ustaca Azerbaycan Türkçesi'ne çevirmiştir;

-Bir doğubilimci olarak, o, muteber İran edebiyatı uzmanlarından ve farsdilli edebiyata dair önemli araştırmaların yazarıdır;

- Klasik ve modern Azerbaycan edebiyatının bir dizi güncel konularının araştırmacısıdır;

-20. yüzyıl Azerbaycan tezkiresinin nadir örneği olan "Söylenen Söz Yadıgandır" ikiciltlisinin yazarıdır;

- Dünya halklarının mizahının toplanması, çevirisi ve basımı onun edebi-bilimsel faaliyetlerinin önemli bir bölümünü oluşturuyor;

-Sözlükcülük onun bilimsel faaliyetinin ayrılmaz parçasıdır.

C. Remzi'nin şiir yaratıcılığı ve şiirsel çevirileri, edebiyat bilimi mirası ve tezkirecilik faaliyeti, dünya halklarının fıkralarının toplanması, çevirisi ve yayımı alanındaki üretken ve verimli çalışması konusunu diğer makale ve tezlerde geniş şekilde ele aldığımız için burada, özellikle, sözlükcülük faaliyetleri hakkında bilgi vermenin önemli olduğunu düşünüyoruz.

Özgeçmişinden bildiğimiz gibi, C.Remzi gençlik yıllarında Fars ve Arap dillerini öğrenmiş ve hayatının sonraki dönemlerinde de bu yeteneğini geliştirerek Azerbaycan'da Arap ve Fars dillerinin mahir bilginlerinden biri olmuştur. Belirtilen dilleri mükemmel bilmesi edebiyatbilimcilikle yanı sıra, sözlükcülük faaliyetinde de onun yardımcısı olmuş ve bu ünlü metodist-bilim adamı, orta okul kitaplarının ve "Azerbaycan Klasik Edebiyatında Kullanılan İsimlerin Şerhi"⁵ kitabının yazarı Ağadadaş Babayev ile ortak "Azerbaycan Klasik Edebiyatında Kullanılan Arapça Ve Farsça Sözlük"⁶ yazılıp yayımlanmasına olanak sağlamıştı.

Editörler sözlüğün hazırlanmasının gerekliliğini haklı olarak şu şekilde açıklıyorlar: *Klasik şairlerimiz ve yazarlarımız kendi eserlerinde birçok Arap, Fars sözleri ve terkipler kullanmışlar ki, onların bir kısmına modern edebi dilimizde de rastlanmaktadır. Bu sözler bu eserlerin okunmasını, orta ve yüksek okullarda eğitimini bir kadar zorlaştırıyor.*

⁵ Ağadadaş M. Babayev, *Azerbaycan Klasik Edebiyatında Kullanılan İsimlerin Yorumu*, Azərneşr, Bakü 1993.

⁶ Ağadadaş M.Babayev - Cefer B.İsmayılzade, *Azerbaycan Klasik Edebiyatında Kullanılan Arapça ve Farsça Sözlük*, Maarif, Bakü 1966

Orta okul öğrencilerinin, edebiyat öğretmenlerinin, ayrıca, üniversite öğrencileri ve geniş bir okuyucu kitlesinin bu alanda olan zorluğunu kolaylaştırmak amacıyla "Azerbaycan Klasik Edebiyatında Kullanılan Arap Ve Fars Sözcük Sözlüğü" nün yayımlanması, kuşkusuz yararlı olacaktır."⁷

Edebiyat bilimcilerin görüşlerine göre 1960 yılında S.M.Kirov adına ADU* "Azerbaycan Edebi Dilinde Kullanılan Arap Ve Fars Kelimelerinin Kısa Sözlüğü"nü bastı ve bu sözlükte toplam altı bine yakın kelime kuşatılmıştır ki, burada da okuyucular edebiyatta rastladıkları sözlerin belirli bölümünü bulamıyorlar. Yazarlar daha sonra belirtiyorlar:

*"Okurlara sunulan şimdiki sözlükte on binden fazla sözün açıklaması verilmiştir. Burada orta okulun edebiyat programı ile ilgili sınıfta öğrenilen ve sınıf haricinde okumak için önerilen klasik eserlerde kullanılan Arap ve Fars kelimelerinin neredeyse hepsini kapsıyor. Bu sözlüğün ayrıca üniversite öğrencileri ve geniş okuyucu kitlesine de yardımcı dokunacaktır."*⁸

220 sayfalık kitabın başında "Sözlüğün kullanım kuralları" ile kullanıcılara bilgi veren yazarlar sözlüğün sonuna ekledikleri "İlave" de "Hicri ve miladi tarihler hakkında" ve hicri-kamerinin miladiye ve aksine miladinin hicri-kameri tarihe nasıl çevirmenin kuralları hakkında bilgi verdiler.⁹

Gösterilen sözün hangi dilden (Arap ve Fars sözleri planlanıyor - G.S). olduğu parantez içerisinde gösterilerek [e veya fars] karşısında Azerbaycan dilinde anlamı verilmiş on binden fazla sözcük içeren sözlüğü yazarlar daha da geliştirerek 1981 yılında yeniden bastırmışlardır.

Yazarlar birinci ve ikinci baskılar arasında birkaç farklı özellikler olan sözlüğün ikinci baskısının ortaya çıkışını şöyle izah ediyorlar:

"Maarif" yayınevi tarafından 1966 yılında basılmış bu kitabın birinci baskısından sonra klasik şair ve yazarlarımızın bazı eserleri çeşitli yayınevleri tarafından yayınlandı. Bu eserlerde kullanılan birçok Arapça, Farsça kelimeler ve içerikler "Sözlük"ün eski basımında yer almamıştır. Ayrıca geçen dönem içinde ortaokulun edebiyat programında da bazı değişiklikler yapılmış, klasik yazarlarımızın son zamanlara kadar ortaokulda öğretilmeyen bazı eserleri programa dahil edilmiştir. Bu yüzden editörler bu yönü dikkate almış, ayrıca

⁷A.M.Babayev - C.B.İsmayilzade, a.g.e., s. 3.

* Şimdiki Bakü devlet Üniversitesi.

⁸ A.M.Babayev – C.B.İsmayilzade , a.g.e., s. 3.

⁹ A.M.Babayev – C.B.İsmayilzade , a.g.e., s. 5-6.

birinci baskıda bulunan eksiklikleri tamamlayarak onun üzerinde yeniden çalışmış ve geliştirmişlerdir."¹⁰

Düzenlemeci-yazarlar onu da belirtiyorlar ki, birinci baskıda izahı verilen, ama "Anlamı açık olan süre, öğretmen, üste, söz, saf, felaket, rica, cevap, cins, alev gibi kelimeler" Sözlüğe "e dahil edilmemiştir".¹¹

Burada editörlerin göstermedikleri ve bizim gözlemlediğimiz daha birkaç farklı yönü de belirtebiliriz. Birincisi, birinci baskıda her sayfaya yaklaşık 48-50 kelime yerleştirilmişse (birinci baskıda sayfada sözler paralel olarak çift verilmiştir), ikinci baskıda her sözün açıklaması sayfanın eni boyu bir mısradan verilmek üzere yaklaşık 40-42 kelime yerleştirilmiştir. Birinci baskı 220 sayfadan oluşuyorsa, ikinci baskı 281 sayfadan oluşuyor. Bu farka hiç şüphesiz sözlüklerde açıklaması verilmiş sözlerin miktarı da etkisini göstermiştir. Bizim hesaplamamıza göre birinci baskıda on binden fazla kelime ve ifadenin yorumu yer aldığı halde, ikinci baskıda açıklaması verilmiş kelime ve ifadelerin sayısı onbir binden fazladır.

Birinci baskıda "Hicri ve miladi tarihler hakkında" verilen bilgiler¹² ikinci baskıda hayli genişletilerek geliştirilmiş, "Ebcet hesabı" neydi"? Adlı bir geniş yazı da ikinci yayına eklenmiş, "Ebcet" in anlamı, onu oluşturan kelimeler ve onların açıklaması, Arap alfabesindeki 28 harfin sayısal işaretleri, kelimelerle ifade edilen "maddeyi-tarih" ve bu tarihle verilen yılların bulunması mekanizması somut delil ve belgelerle gösterilmiştir.¹³

¹⁰ Ağadadaş M. Babayev – Cefer B. İsmayilzade, *Azerbaycan Klasik Edebiyatında Kullanılan Arapça ve Farsça Sözlük*, Maarif, Bakü 1981, s. 3

¹¹ A. M. Babayev – C. B. İsmayilzade, *a.g.e.*, s. 4.

¹² A. M. Babayev - C. B. İsmayilzade, C. B., *a.g.e.*, s. 216-217.

¹³ A. M. Babayev – C. B. İsmayilzade, *a.g.e.*, s. 274-280.

Tartışma ve Sonuç

Yukarıda yazdıklarımızdan yola çıkarak söyleyebiliriz ki, Cafer Remzi İsmailzade`nin yaratıcılığı edebiyatımız için büyük önem arz etmektedir. Cafer Remzi`nin "Azerbaycan Klasik Edebiyatında Kullanılan Arap ve Fars Sözlüğü" sözlüğü anadilinde olan klasik edebiyatı okumak ve anlamak için uzun yıllar orta okul öğrencileri, üniversite öğrencileri, öğretmenler, araştırmacı-akademisyenler, çevirmenler ve genel edebi-bilimsel kamuoyunun yardımcısı olmakla birlikte, hiç kuşkusuz, bugün de süren bu yardım bundan sonra da uzun yıllar kendi görevini onurla yerine getirecektir. Makaleyi özetlerken şöyle bir sonuca varabiliriz ki, bir yaratıcı şahsiyet, şair-bilim adamı olarak C.Remzi`nin yaratıcılığı rengarenk ve çok yönlü olmuştur. O, zamanının edebiyat bilimi ve doğubilimcilik alanının saygın yüzlerinden biri olmakla beraber, aynı zamanda sözlükcülük ve folklor örneklerinin toplanması ve çevirisi alanında da etkin faaliyet göstermiş, imkanları dahilinde okurlarının bakış açısının ve edebi zevkinin biçimlenmesine etkisini göstermiştir.

Kaynaklar

Azerbaycan Yazarlar Birliği Yönetim Kurulunun Cafer Ramzinin 85 Doğumu Vesilesiyle Mesajı, Edebiyat ve Sanat gazetesi, 1 haziran 1990.

İSMAYILZADE, C. R., “*Hayatımdan Sayfalar*”, Azerbaycan Pioneri gazetesi, 15 nisan 1988.

MÜRSELOVA, S., “*Umutla, Güvenle*”, Edebiyat ve Sanat gazetesi, 1 haziran 1990.

İSMAYILZADE, C.R. *Edebiyat hizmeti ve kamu faaliyeti ile ilgili belgeler*, Azerbaycan Cumhuriyeti Ulusal Arşivi, Fon № 695, liste №1, vaka № 39, 153.

BABAYEV, A.M., *Azerbaycan Klasik Edebiyatında Kullanılan İsimlerin Yorumu*, Azərneşr, Bakü 1993.

BABAYEV, A.M. ve İSMAYILZADE, C.B., *Azerbaycan Klasik Edebiyatında Kullanılan Arapça ve Farsça Sözlük*, Maarif, Bakü 1966.

BABAYEV, A.M. ve İSMAYILZADE, C.B., *Azerbaycan Klasik Edebiyatında Kullanılan Arapça ve Farsça Sözlük*, Maarif, Bakü 1981.